

Gospelmusikkens teologiske potentiale - og dens betydning for den kirkefremmede deltager i Danmark

1972 - Charlotte Roel som 8-årig med sin mor, Vibeke Roel, i Harlem, New York.

Københavns Universitet
Bacheloropgave
Anslag
Studerende
Årskort nr. 13-10-411749
Vejleder

Det Teologiske Fakultet
D. 2. januar 2018
58.483
Anne Charlotte Roel Adams
zjr951@alumni.ku.dk
Marlene Ringgaard Lorensen

1. INDLEDNING

1.1. Min egen gospelhistorie og baggrund	s. 1
1.2. Problemformulering	s. 2
1.3. Disposition og metode	s. 2
1.4. Afgrænsning	s. 3

2. GOSPELMUSIKKENS HISTORIE

2.1. Gospelmusikkens historie - fra Afrika til Amerika til Europa	s. 3-5
2.2. Gospelmusikkens udvikling i Danmark	s. 6
2.3. Voxpop Copenhagen Gospel Festival 1994.....	s. 7
2.4. Gospelmusikkens musikteori	s. 7-8
2.5. Gospelmusikkens musikteori koblet til det teologiske	s. 9

3. SEKULARISERING

3.1. Hans Raun Iversen om: Religion, tro og praksis	s. 10
3.2. Charles Taylor om: Sekularisering, religion og tro	s. 10

4. TEORI

Mark Lewis om:	
4.1. Gospelmusik	s. 11
4.2. Postmoderne danske kontekst	s. 12
4.3. Gospelmusiks betydning for den kirkefremmede danske deltager	s. 12-13

5. ANALYSE AF TEORI

5.1. Diskussion af Lewis	s. 13-15
--------------------------------	----------

6. CASE STUDY - REDEGØRELSE OG KOMMENTAR

6.1. Hvad betyder det at synge gospelmusik for kirkefremmede danskeres gudsforhold?.....	s. 15
6.2. Orienterer kirkefremmede, postmoderne danskere sig mere mod Gud ved at deltage i gospelkor?.....	s. 16
6.3. Har gospelmusikken en unik evne til at formidle tro til kirkefremmede danskere?	s. 16
6.4. Hvilke faktorer er udslagsgivende for, om gospelmusikken kan blive <i>ministry</i> (tjeneste) og derved få eksistentiel betydning for kirkefremmede danske deltagere?	s. 17
6.5. Hvad er gospelmusikkens vigtigste opgave i Danmark i 2018 og fremadrettet	s. 18

7. ANALYSE AF CASE STUDY

7.1. Diskussion af respondenternes svar	s. 18-19
7.2. Opsummering	s. 19

8. KONKLUSION

s. 20

9. PERSPEKTIVERING

s. 20-21

10. ABSTRACT

s. 22

11. FORMIDLING

s. 23

12. LITTERATUR.....

s. 24

13. LINKS

s. 25

1. INDLEDNING

1.1. Min egen gospelhistorie og baggrund

I 1972 tog min mor mig med til New York. Vi besøgte venner af familien, Richard og Bob; to brødre oprindeligt fra Puerto Rico. De viste os rundt, som kun indfødte *newyorkere* kan gøre det med autoritet og autenticitet: Frihedsgudinden, *Chinatown*, *Little Italy* og ikke mindst *The Apollo Theater* i Harlem. Det legendariske spillested profilerede dengang som nu store soul- og gospelstjerner såsom Mahalia Jackson, James Brown, Aretha Franklin og Michael Jackson. Harlem gjorde et uudsletteligt indtryk på mig, som det fremgår af forsidefotoet, hvor min mor og jeg kan ses afbildet. En otteårig dansk pige med fletninger og træsko blev aldrig den samme igen. Specielt husker jeg mødet med Harlems sorte børn. Jævnaldrende børn, der skruede toppen af brandhanerne for at bade i store kaskader af vand i den bagende hede, inden politiet afbrød løjerne. Alt imens de lyttede til soul- og gospelmusik, grinede, klappede og dansede i takt til gadens rytmer af dyttende taxihorn og handlendes vinyler i munter sommerstemning.

Jeg mindes, at jeg følte en ubeskrivelig længsel efter at være en del af dette musikalske, kulturelle og tilsyneladende også eksistentielle og åndelige fællesskab, der så tydeligt manifesterede sig på åben gade lige frem for mine øjne. Gospelmusikken dragede mig og berørte mig på et dybere plan, end jeg nogensinde havde oplevet det før. Med min 70'er frikirkeopvækst havde jeg fået sangen "*Oh Happy Day*" fra 1969 ind med modernmælken. I 1993 skulle jeg endog få lov til at synge nummeret i duet med det ikoniske hits komponist, Edwin Hawkins, så jeg var opdraget til, at salmerne i Evangelietoner i modsætning til Salmebogen gerne måtte synges med et *twist*. Men dette slog alt, hvad jeg tidligere havde oplevet. Gospel var fremmedartet og dog bekendt. Kompliceret og dog enkel. Avanceret og dog lige til. Jeg mærkede en uforklarlig følelse af fællesskab; af at høre til. Det var som om, jeg var kommet hjem. Mange år senere da jeg vendte tilbage til Harlem i 1988 for at gå på musikkonservatoriet *Manhattan School of Music*, oplevede jeg igen denne intense dragning; nu med Whitney Houston og Andraé Crouch i bagagen. Mine spæde erfaringer på de skrå brædder som solist ved gymnasiekoncerter og gæst i Sten Bramsens "*Musikalske Venner*" med min *a capella* vokalkvartet *Petit Four* havde udviklet sig til en professionel sekulær sangervirksomhed. I mellemtiden glemte jeg aldrig Harlem eller gospelmusikken. Allerede dengang, vidste jeg instinktivt, at: Hér hører jeg til. Musik skal jeg udøve. Gospel skal jeg udforske. Således motiveret af min personlige erfaring, har jeg haft lyst til at undersøge, hvad, der får en hvid, otteårig dansk pige til at integrere gospelmusikken. Indfaldsvinklen har ført til min overordnede refleksion: *Gospelmusikkens teologiske potentiale - og dens betydning for den kirkefremmede deltager i Danmark.*

1.2. Problemformulering

Nærværende opgave har til hensigt at undersøge *gospelmusikkens teologiske potentiale og dens betydning for den kirkefremmede deltager i Danmark*. Gospelmusikken analyseres i kraft af teoretiske studier. Spørgsmålet om dens betydning for deltageren suppleres med et empirisk case study i form af spørgeskema til to teoretikere, der samtidig er udøvende gospelmusikere og hvis bøger danner grundlag for min undersøgelse samt to udøvende gospeldirigenter, der har ledt gospelkor i mange år og stadig er aktive. Alle fire har været med til at påvirke gospelmusikkens udbredelse i Danmark. Opgavens grundlæggende overvejelser udmøntes i de fem spørgsmål som stilles i spørgeskemaet og gengives derfor her: 1) Hvad betyder gospelmusik for danskernes gudsforhold?¹ 2) Orienterer kirkefremmede, postmoderne danskere sig mere mod Gud ved at deltage i gospelkor? 3) Har gospelmusikken en unik evne til at formidle tro til kirkefremmede danskere? 4) Hvilke faktorer er udslagsgivende for, om gospelmusikken kan blive *ministry* (tjeneste)² og derved få eksistentiel betydning for kirkefremmede danske deltagere? 5) Hvad er gospelmusikkens vigtigste opgave i Danmark i 2018 og fremadrettet?

1.3. Disposition og metode

Ved at sammenholde enkelte centrale elementer ved dels gospelmusikken og dels den postmoderne danske kontekst vil opgaven undersøge gospelmusikkens betydning for den kirkefremmede deltager i Danmark herunder medvirken i gospelkor. Efter et resumé af gospelmusikkens historie, udvikling i Danmark og musikteori vil jeg belyse emnet empirisk-teologisk og tværfagligt (i historisk- og musikteoretisk betydning). Opgaven vil søge at afdække gospels formodede evne til at formidle tro i spændingsfeltet mellem kristendom og kultur i krydspresset mellem ny-åndelighedens holistiske livssyn, der ikke er bundet til dogmatiske systemer samt (post)modernitetens og sekulariseringens relativisering af sandhedsbegrebet og afvisning af en religiøs helhedsforståelse. Tesen belyses med afsæt i Mark Lewis' bog *The Diffusion of Black Gospel Music in Postmodern Denmark* og ud fra en sammenlignende analyse af fire aktuelle danske gospel cases (Lewis/Bay/Morsbøl/Steinvig) og en diskussion af Charles Taylors og Hans Raun Iversens syn på sekularisering. Links er lagt bagerst i opgaven efter litteraturlisten og angivet med sideantal på nær et par illustrativt vigtige, der ligger i fodnoterne.

¹ Definition af en dansker i denne kontekst: Her tænkes på en person, der har sit kulturelle tilhørsforhold i Danmark; det vil sige er født, opvokset, herboende el.l.

² *Ministry*; den tjeneste/aktivitet at sprede/udtrykke kristen tro. Øvrige anvendelser af ordet henvises hertil. *Ministry* er anvendt, da jeg ikke synes tjeneste dækker

1.4. Afgrænsning

Opgaven vil fokusere på gospelmusikkens udvikling og vilkår i Danmark. Der kunne måske sættes lighedstegn mellem Danmark og Skandinavien, men jeg har valgt at koncentrere mig om Danmark. Fx. er casematerialet hentet i Danmark. For at give et internationalt overblik er gospelmusikkens historiske udvikling beskrevet i et kort resumé. Herom kunne siges mere, men pladsen tillader det ikke. Der findes megen litteratur om sekularisering i det 21. århundrede. Opgaven har dog ikke til hensigt at afdække de mange positioner på feltet, men derimod at give en kort baggrund for, hvorfor sekularisering spiller en rolle for gospelmusik i dansk kontekst. Begge hovedværksforfattere (Lewis, Morsbøl) har rødder i metodistkirken, hvilket også er tilfældet for de fire case study respondenter (Lewis, Morsbøl, Steinvig, Bay) med undtagelse af Bay, der har rødder i Missionsforbundet og Apostolsk kirke. Valget af dem er truffet pga. deres mangeårige erfaring med og store viden om dansk gospel. Men valget skal også ses som et udslag af den begrænsede litteratur, der er tilgængelig om emnet (Lewis 2010:15,17,30) - og desværre inkluderer meget få kvinder - mere end et intentionelt forsøg på at kortlægge gospelpraksis lige præcis hos metodisterne. Herudover kan det også ses som udtryk for, at sort amerikansk gospelmusik historisk er uløseligt forbundet med, de teologiske og liturgiske traditioner praktiseret af sorte amerikanske pentekostale, baptister og netop - metodister (Lewis 2010:39,170) (Morsbøl 2003:19-21).

2. GOSPELMUSIKKENS HISTORIE

2.1. Gospelmusikkens historie - fra Afrika til Amerika til Europa

Gospelmusikken har dybe rødder i den afroamerikanske, religiøse musik og i de *spirituals*, som helt unikt blev til i Amerika i forbindelse med den transatlantiske slavehandel og slaveriet. Under kummerlige, uværdige kår, lænket og umenneskeliggjort ankom de (i Afrika) ellers frie afrikanere, der overlevede rejsen over Atlanten, til et liv fyldt af yderligere ydmygelser i form af pisk, brændemærkning og fornedrelse (Morsbøl 2003:12). Afrikanerne blev forbudt at tale deres modersmål, men havde dog mulighed for at beskrive deres nye, smertefulde oplevelse af Amerika i *spirituals*, som kunne ses som en socio-politisk protest forklædt som assimilation til den hvide, amerikanske kultur. De afrikanske slaver knoklede i de tropiske plantager med sukker-, kakao-, kaffe- og bomuldsproduktion som gratis arbejdskraft for plantageejerne. Man mener, at ca. elleve mio. slaver kom til Amerika fra Afrika i årene 1600-1870. Tallet inkluderer ikke de ca. to mio. slaver, der anslås døde under overfarten. Ca. 600.000 af disse deporterede afrikanere blev importeret til Amerika. De resterende blev sendt videre til Vestindien og Sydamerika. Ved starten af

1800-tallet udgjorde den sorte befolkning ca. 20% af det samlede amerikanske indbyggertal på dengang fem millioner. Heraf var blot ca. 10% frie. Slavehandel var en indbringende forretning; i særdeleshed efter transporten blev frigivet i 1698. Nu var der fri konkurrence og også den hvide middelklasse fik råd til at holde sorte slaver (Morsbøl 2003:13). Ved præsidentvalget i 1860 blev den republikanske kandidat Abraham Lincoln valgt. Lincoln var modstander af slaveriet og kæmpede for dets afskaffelse. Valget af Lincoln blev en af hovedårsagerne til Borgerkrigen (1861-1865) mellem syd og nord og Sydstaternes kamp om løsrivelse fra Unionen med Konføderationens Jefferson Davis i spidsen. Det enorme moralske og økonomiske dilemma selve slaveriet medførte, var en faktor i slaveriets afskaffelse og parterne var under stigende pres.

Fra et 'hvidt' standpunkt gavnede undertrykkelsen af slaverne uomtvisteligt økonomien, men samtidig gav slaveriet i stigende grad moralske tømmermænd (Morsbøl 2003:16). Det er derfor interessant, at det overhovedet var muligt for den herskende hvide klasse at fastholde de afrikanske slaver under slaveriets åg i så mange år, men umenneskelige arbejdsforhold- og tider, analfabetisme og daglige pisk er en valid forklaringsmodel. 1500-tallets europæiske missionærer og opdagelsesrejsende, der besøgte Vestafrika, associerede den sorte hudfarve med synd i kontrast til den hvide hud, der ansås for uskyldsren. Deres rejseberetninger portrætterede afrikanerne som uciviliserede, vilde dyr, der dansede og sang til primitive, dæmoniske rytmer og toner (Morsbøl 2003:13-14). Mange af kirkens folk kunne ikke sige sig fri for at tilslutte sig slaveriet og fandt ovenikøbet ammunition i Bibelen:

De trælle og trælkvinder, du vil have, kan I købe af folkene omkring jer. Også af efterkommerne af de tilflyttere, der bor som gæst hos jer, og af deres familier hos jer, dem som bliver født i jeres land, kan I købe trælle. De skal være jeres ejendom, og I kan lade dem gå i arv til jeres børn efter jer, når de skal arve ejendom; dem kan I for altid bruge til trællearbejde. Men jeres landsmænd, israelitterne, må I ikke underkue med vold (3 Mos 25, 44-46)

Armeret med Bibelen som autoritet førte man altså ikke blot bevis på slaveriets legitimitet, men konkluderede: "*at slaverne skulle hentes fra andre folkeslag*" (Morsbøl 2003:14). Nogle, fx. engelske John Wesley (1703-1791), mente dog, at dette at købe/sælge/eje et andet menneske er en umulighed, idet mennesket er født i Guds billede og derfor er frit (Morsbøl 2003:14).

Jeg mener her, Wesley er i tråd med Paulus:

Her kommer det ikke an på at være jøde eller græker, på at være træl eller fri, på at være mand og kvinde, for I er alle én i Kristus Jesus, og hører I Kristus til, er I også Abrahams afkom, arvinger i kraft af Guds løfte (Gal 3, 28-29)

Selvom jeg selvfølgelig anerkender den position, at det er muligt at tolke Paulus lige modsat; altså ved at misbruge Paulus til at legitimere slaveriet, fordi han netop siger, at det ikke er afgørende om man er træl eller fri. Eftersom Paulus mente, at han og hans samtidige levede i de sidste tider, var det ikke så vigtigt for ham, hvilken social stand man levede i.

I 1779 udgiver en anden englænder John Newton (1725-1807) hymnen "*Amazing Grace*", som han skriver ud fra en livsforandrende, personlig oplevelse som slavekaptajn. Dog ender han selv som hvid slave, da han brokker sig over de ringe forhold ombord på sit nært skibbrudne slaveskib. Newton bliver dog løskøbt og omvender sig i angst til Gud, der bønholder ham i nåde (Morsbøl 2003:35,97). Danmark blev det første land i verden til at afskaffe slaveriet på de Vestindiske Øer i 1792 (Lauring 1976:205). Skønt slaveriet blev forbudt ved lov i Amerika næsten hundrede år senere i 1885, var/er der stadig meget at opnå på ligestillingsfronten mellem racerne. Det mener jeg reflekteres i den globale udbredelse af bevægelser såsom *Black Lives Matter*; en organisation dannet i 2013 som protest mod overdreven politivold mod sorte amerikanere og en kritisk røst i samfundsdebatten om racernes ligestilling. Den tidligere amerikanske præsident, Barack Obamas valg at recitere og synge hymnen *Amazing Grace*³ ved en mindegudstjeneste for et af ofrene for kirkeskyderiet i Charleston i 2015, mener jeg også kan ses som en protest mod *the 2nd amendment* om menige amerikaneres ret til at bære våben. Ved at bruge netop denne stærke hymne som aktuel sociokommentar med historisk pendant til det dulte kodesprog anvendt i slaveriets *spirituals* (Lewis 2010:36), maner Obama sit folk (specielt den afroamerikanske del af befolkningen) til udholdenhed, tro og håb og betoner ordet *United States of America*. Sandsynligvis i et forsøg på at bringe trøst og ikke mindst undgå raceoptøjer.

³ D. 28/11-17 <https://www.youtube.com/watch?v=IN05jVNBs64>
D. 28/11-17 https://www.youtube.com/watch?v=8voRXB4d_-8

Obamas sang
Obamas tale

2.2. Gospelmusikkens udvikling i Danmark

Gospelmusikken fik for alvor fodfæste i Danmark i starten af 1990'erne. Med Etta Cameron (1939-2010) og hendes kor *Voices of Joy* og Peter Steinvigs gospelkor *Kefas* begyndte en i Danmark hidtil uset musikalsk bølge. Gospelmusikken gav kristendommen en stemme, den ikke tidligere havde haft i Danmark. En stemme, der rakte langt ind i danskernes dagligdag og førte til fornyet kirkelig interesse. I 1992 afholdtes det første større gospelarrangement *Copenhagen Gospel Festival*⁴ i Jerusalemskirken i København.⁵ Steinvig arrangerede CGF, der blev startskud til og vigtig katalysator for en lavine af gospeludbud i Danmark. Dansk gospel bevægede sig indledningsvist med CGF ved roret fra spirende græsrodsbevægelse i 1970/80'erne til industri med fuldtidsansatte korledere og festivaler, koncerter, workshops og *gospel teambuilding* for store firmaer og organisationer såsom Danske Bank, Dong og Statsministeriet i sen 90'er og 00'erne. I takt med at dansk gospel blev kommercialiseret medvirkede danske gospelkor og solister i TV-shows og på sekulære ind- og udenlandske artisters udgivelser som kor og backingsangere. Bølgen synes at kulminere i 2004 med den populære filminstruktør Hella Joofs komedie "*Oh Happy Day*", der handler om:

En baptistpræst fra Harlem, der strander i en provinsiel dansk landsby efter en busulykke med sit turnerende gospelkor. Alene blandt mistænksomme danskere, lærer han det lokale kirkekor at synge gospelmusik og berører i særdeleshed en bestemt husmors kedsommelige liv.⁶

Lewis mener dog, at filmen utilsigtet portrætterer afroamerikanere i et romantiseret, stereotypet lys og derved uværgerligt bliver racistisk (Lewis 2010:74-75). Det stereotype synes for mig generelt symptomatisk for aktuel dansk gospelforståelse. Fx. er TV-reklamer med gospelkor i kåber, der begejstret skråler *hallelujah*, hverdag i dagens danske mediebillede. Men i takt med kommerialiseringen lyder kritikken fra nogle lejre af kirken, om tingene er gået for vidt? Er man i færd med at byde evangeliet til falds i jagten på hurtige medlemmer og på at blive det største, mest velansete danske gospelkor/solist/dirigent (Morsbøl 2003:167)? Eller er dansk gospel blevet professionel underholdning med deltagere i kostumer, hatte og koreograferede dansetrin? Anvender dansk gospelmusik sin vundne platform til mission og *ministry* til kirkefremmede danskere og udnytter den dermed sit teologiske potentiale?

⁴ *Copenhagen Gospel Festival* vil forkortes CGF i resten af opgaven

⁵ Min mand og jeg deltog her som trommeslager og solist. Jvf. YouTube link. D. 27/11-17 <https://www.youtube.com/watch?v=J1Buyp4ZUG4>.

⁶ Min oversættelse

2.3. Voxpop CGF 1994

Ved et voxpop interview⁷ til en DR reportage foretaget netop på CGF i 1994, spørger journalist Niels Frid-Nielsen Steinvig og kordeltagere, om gospel er en *kunstform*, vi kan importere herhjemme og hvad hemmeligheden er i gospelmusikkens popularitet i Danmark? **Steinvig** svarer, at han godt tror, vi kan synge gospel i Danmark og henviser til de 550 entusiastiske korsangere, der medvirkede ved CGF 1994. Som bevæggrunde for sangernes deltagelse bruger Steinvig ord som: *“at give sig hen”, “engagere mennesker”, “livsbekræftende”, “spontanitet” og “begejstring”*. Mere om Frid-Nielsens ordvalg *kunstform* i diskussionen af Lewis i 3.2. Frid-Nielsen spørger nu deltagerne i CGF om, man behøver at være kristen for at synge gospel? **Voxpop1 DAME1**: *“Nej, man skal ikke være kristen for at være med her. Jeg er kristen på min måde. Jeg er protestantisk. Jeg tror på noget, men jeg tager ikke gospel, Jesus, helt ind i min dagligdag, men jeg tager musikken ind i min dagligdag. Så for mig er det mit udtryk for religion, det er den musik, jeg synger”*. Dame1 er et godt eksempel på, at deltagere i gospelkor dels *“betragter deres kor som deres menighed”* (HRI 2014:328), *“Gospel is my church”* (Lewis:2010:26) og dels forholder sig postmoderne til sangenes indhold. **Voxpop2 Gerome Bell**, afroamerikansk gospeldirigent: Hvad er forskellen mellem sort og hvid gospel?, spørger Frid-Nielsen Bell: *“Jeg tror ikke, man kan dele op på den måde i sort og hvid. Jeg ser den ikke, som tilhørende sorte eller hvide. Vi har alle den samme ånd, som forbinder os uanset race og nationalitet. Denne musik breder sig og viser sig hos alle, der kan synge og udtrykke sig i glæde og kærlighed”*. **Voxpop3 Rickey Grundy**, afroamerikansk gospeldirigent: Er gospel nøglen til forståelse af den sorte kultur? spørger Frid-Nielsen Grundy: *“De gode nyheders musik er en kommunikationsform for os. Vi kan udtrykke os gennem den og kommunikere med alverdens folk - for vi kan synge sammen. Måske kan vi ikke tale sammen eller enes, men vi kan bestemt synge sammen og kommunikere”*. **Voxpop4 DAME2**: *“Vi har godt af det [gospelmusik] os danskere, for hvor er vi dog stille i forhold til de der fantastiske sorte udtryk, der er hos de sorte i deres musikudfoldelse”*.

2.4. Gospelmusikkens musikteori

Gospel rummer elementer af *rhythm & blues* og *jazz* og blev hurtigt et kristent alternativ til populærmusikken. Genren har haft stor indflydelse på den vestlige populærmusik i det 19., 20. og 21. århundrede og påvirker til stadighed internationale kunstnere. Beyoncé, John Legend og Alicia Keys henter fx. alle inspiration i gospel. I Danmark har gospel også for alvor fået fat i den sekulære popmusikscene. Nutidige kunstnere som Rasmus Seebach,

⁷ DR Voxpop fra CGF 1994. D.14/12-17 <https://www.youtube.com/watch?v=AIKdINpPoJw>

Medina og Burhan G. anvender fx. gospelkor ved indspilninger og koncerter. Gospelgenren præges generelt af en stor del vokal- og instrumental improvisation, avancerede rytmer, synkoer, jazzede akkorder og *voicings*. Gospelkor styres som regel af en dirigent og gospelsange munder ofte ud i et *outro* med et repeterende *ad lib*-stykke i slutningen, der fortsætter, indtil dirigenten mener 'klimaks' er nået og vælger at stoppe el. genoptage sangen i et *reprise*⁸ (Lewis 2010:33). Gerne efter en lille kunstpause, der bringer øget vægt på indholdet i sangen og hvor solist, kor, musikere og menighed får en chance for at 'sunde sig'. Denne del styres af en dirigent, musikpastor el. præst og understøttes af musikernes *input* i form af instrumentale svar. Solisten responderer også i form af spontane, improviserede vokale svar. *Groovet* el. *beatet* er ofte insisterende 3/4-dels valsetaktarter el. hurtige tempi, backet af bas, trommer og piano. Rytmerne maner således til stående, syngende og dansende publikumsdeltagelse, smittende livsglæde og fællesskabsfølelse.

Gospel har en rå, intens, emotionel og til tider ekstatiske *feel*. Fx. anvendes *Call and Response*-formen, hvor koret svarer solistens *lead* med brudstykker fra sangteksten. Som fx. i Walter Hawkins sang: "*Who Shall Separate Us From the Love of God?*",⁹ som jeg var solist på ved CGF 1992 sammen med et 300-mands kor. Koret blev ledet af de to sorte amerikanere, dirigenten Gerome Bell (Voxpop2 s.7) og pianisten Duane Kennedy ledsaget af et seks-mands band inklusiv det i gospelmusik karakteristiske hammondorgel (og min mand Floyd Adams III, som også er afroamerikaner på trommer).¹⁰ *Call and Response*-formen kræver både musikere og sangeres fulde opmærksomhed, fordi det kun er solisten, der synger den fulde tekst, mens koret under ledelse af dirigenten 'svarer'. Fx: "*Who shall - separate us?*" eller variationen "*Nothing - separate us*". Dirigenten eller leadsangeren har hele tiden friheden til at være spontane og 'tage sangen et andet sted hen'. Formen på nummeret er altså ikke endeligt planlagt, men står åben overfor improvisation. Det er derfor op til solist, kor og musikere at være ekstremt omstillingsparate, så de ikke mister overblikket og derfor laver fejl. Den musikalske kompleksitet i *Call and Response*-formen er her værd at bemærke, fordi 'uciviliserede', 'uudannede' sorte slaver traditionelt ikke ansås i stand til at besidde så avanceret et musikalsk udtryk (Morsbøl 2003:14). En ide *Call and Response*-formen altså modbeviser.

⁸ *Ad lib*-stk; gentagelsen i slutningen af en sang, hvor solist/band kan improvisere. *Voicing*; akkordens opbygning. Altså hvilke *extensions* og *omvendinger*, der er anvendt. Omvending; en treklang består i sin grundform af skalatrin 1-3-5, 1. omvending af 3-5-1 og 2. omvending af 5-1-3

⁹ Se illustration i bilag 2

¹⁰ D. 25/11-2017 <https://www.youtube.com/watch?v=J1Buyp4ZUG4>

2.5. Gospelmusikkens musikteori koblet til det teologiske

Er gospelmusik plantet om i nye danske omgivelser overhovedet en musikform danskerne kan tage til sig, eller skal de holde sig til at synge Grundtvig? Ved danskerne overhovedet, hvad gospelmusik drejer sig om? For hvordan forstår en sekulariseret dansker en sangtekst som *“Who Shall Separate Us From the Love of God?”* fyldt med slavemetaforer som *“sheep ready for the slaughter”*, *“we face death”*, *“we are more than conquerors”* om død, lidelse, fangenskab, frigørelse og sejr (Lewis 2010:131)? Er det derfor synkretisme, når danskere genfortolker kristne symboler, så de ikke strider imod deres eksisterende trosoverbevisninger (Lewis 2010:36,48)? Kan danskere relatere til et sådant sprog, eller gemmer de sig bag distancen i at synge på engelsk? Ifølge Morsbøl (sp.1) kan det at synge på engelsk netop legitimere danskernes religiøse følelser. Han mener ikke, at den sorte kirkes betydning og identitet kan skilles fra gospelmusikkens væsen og opsummerer nedenfor Eileen Southern's fem punkter, hvori kirken læses synonymt med gospelmusikken (Morsbøl 2003:27):

1. Kirken er de sortes og et identitetsskabende fællesskab
2. Kirken er hellig og bibelforankret
3. Kirken er trosforankret, emotionel og ekstatisk
4. Kirken er en samfundsmæssig platform
5. Kirken manifesterer Guds Rige som et lidende og sejrende fællesskab

Mit ræsonnement er, at danskernes villighed til at adoptere netop afroamerikansk gospel kan forstås i lyset af ovenstående fem punkter. Ligesom de sorte slaver hungrede kirkefremmede danskere måske efter gospel som et fristed. Måske har danskere brug for gospelmusikkens mentale, åndelige og sociale helhedsmenneskesyn i et opgør med en tilsyneladende fornuftsstyret, indadvendt, stivnet kirke. Måske er det derfor, det holistiske afrikanske verdensbillede, der ikke på samme måde som i Vesten skelner mellem krop/ånd, hellig/sekulær, viden/tro, virker som en magnet på danskerne (Lewis 2010:33). Det udslagsgivende for den sekulariserede danskers forelskelse i den spontane, ekstatiske og emotionelle afroamerikanske gospelmusik kan også hænge sammen med menneskets eksistentielle grundvilkår af isolation, angst, nihilisme, skyld, skam, skabelse og tilintetgørelse samt den postmoderne tilstand af tab af troen på store fortællinger i religion, politik og filosofi. Det kunne tyde på, at der er hjælp at hente for den kirkefremmede dansker i gospels *come as you are* etos og gennemgående temaer; tro, håb, kærlighed, optimisme, fred, og frihed. Fordi gospelmusikken på trods af danskernes sekularisering imødekommer en længsel og et behov for at tilhøre et eksistentielt bekendelsesfællesskab ved at give dem en oplevelse af tilhørsforhold og fællesskab.

3. SEKULARISERING

3.1. Hans Raun Iversen om: Religion, tro og praksis

Danmark (og Sverige) går ifølge HRI foran mht. sekularisering (HRI 2008:138), der er karakteriseret ved, at de store fortællinger er borte. I bogen *"I hjertet af Danmark"* beskriver HRI den danske nationalpersonlighed. Den arketypiske danske helt er ifølge HRI den uimponerede, autonome Klodshans; en skæv eksistens, der alligevel får prinsessen. Overfor USA-helten; retfærdighedskæmper og frelserdetektiv. I dansk optik er en venlig amerikaner en overfladisk hykler, hvis åbenhed er suspect (HRI 2008:197,257). Etisk-eksistentielt er danskerne nærmest anarkistiske og vægter ikke fælles autoriteter (HRI 2008:211). Set i lyset af karakteristiske danske negative karaktertræk såsom berøringsangst, jantelov, indelukthed, social skyhed og følelsesmæssig reserverethed (HRI 2008:195-196) mener jeg derfor, at gospels fremgang i Danmark med sit stikmodsatte gospeletos om åbenhed og spontanitet er overraskende. Derfor anser jeg det sandsynligt, at der er en sammenhæng mellem danskernes trang til personligt fællesskab og kollektivt orienteret individualisme (HRI 2008:193,196-197) og den sekulariserede kirkefremmede danskers tiltrækning af (slave)frigørelseselementet og friheden i gospel (Lewis 2010:30).

3.2. Charles Taylor om: Sekularisering, religion og tro

Taylors sekulariseringsnarrativ forbliver i nutiden indenfor den kristne kultur i Vesten; fx. henviser han sjældent til islam og jødedom. Taylor spørger, hvor det hellige er i en ekspressiv individualismekultur? (Taylor 2007:486). Han taler om et paradigmeskift fra en gudgiven permanent orden, hvor vi finder vor plads i kosmos til en menneskeskabt orden, hvor vi transformerer samfundet og etablerer vor position i universet (Taylor 2007:114,125). De sidste 50 år skal ifølge Taylor ikke ses som det helliges sammenbrud. I stedet er nye spiritualitetsformer og ideer om det hellige på nye 'sprog' dukket op. Traditionelle religiøse opfattelser afvises til fordel for individualisme og pluralisme (Taylor 2007:507,510) og nye former for selvtilstrækkelighed. Det spirituelle landskab præges af stor mangfoldighed og udbredelsen af gyldne middelveje mellem to polariserede positioner af tro og vantro og forskellige trosmåder. Dette fører til en nedgang i kristenhed, men ikke i kristendom i bred forstand. Taylor kalder dette en diffus kristendom: *believing without belonging* (Taylor 2007:518-519). Taylors begreb *social imaginary* dækker over forskellige sociale gruppers fællesværdier og kollektive verdenssyn, hvis legitimitet er alment accepteret af store befolkningsgrupper i den moderne vestlige verden (Taylor 2007:146). Taylor skelner mellem det brede *imaginary* som en overordnet fællesforståelse og det snævrere *theory* med definerede doktriner, der ofte spreder sig fra en lille elite til en videre kreds og derefter danner tros- og livsrammer for hele samfund (Taylor 2007:172-173). I 7.1 s.19 vil jeg påvise, at gospel for deltagerne er blevet *social imaginary* snarere end *theory*.

4. TEORI

4.1. Mark Lewis om: Gospelmusik

Mark Lewis, forfatteren til *The Diffusion of Black Gospel Music in Postmodern Denmark - How Mission and Music are Combining to Affect Christian Renewal*, hævder, at musik og kunst er identitetsskabende og at:

The emergence of Black gospel music as a global phenomenon indeed constitutes an opportunity to explore issues in mission (and theology) that circumvent common conceptual approaches to the cross-cultural communication of the Christian message (Lewis 2010:27).

En påstand Lewis baserer på hans hypotese om, at: *“kristen identitet ofte formes som et resultat af deltagelse i gospelmusik”* (Lewis 2010:27). Men hvorfor er lige netop sort gospel i stand til at formidle identitet blandt hvide, spørger Lewis, når forfatteren til artiklen *“Are Whites Taking Gospel Music”*, Lisa C. Jones, fx. mener, at gospelmusik kun hører til i afroamerikanske kredse? Dette, fordi gospelmusikken ifølge Jones ellers ændrer betydning og dermed i sin natur bliver til noget, den ikke er tiltænkt fra start og således “prostituerer” sig selv (Lisa L. Jones 1995:30) (Lewis 2010:29). En tanke Jones deler med bl.a. Joyce Marie Jackson og Melonee Burnim i sin afhandling fra 1980 *The Black Gospel Music Tradition: Symbol of Ethnicity* (Lewis 2010:29). Fællesnævneren for *purists*¹¹ såsom Jones, Jackson og Burnim er ifølge Lewis, grundtanken, at gospel retmæssigt taler til, hører hjemme blandt og (eksklusivt) forstås af dens oprindelige skabere samt ideen om den sorte musiks “kontinuerlige bevidsthed”. Hermed menes den tanke, at gospel ikke kan forstås fjernet fra den kollektive afroamerikanske erfaring. En tanke, der ifølge Lewis, stadig er udbredt i USA. Lewis slutter, at ideen om den sorte gospelmusiks “bevidstheds-kontinuitet” bliver udfordret pga. den globale udbredelse, den pt. nyder (Lewis 2010:30). Svaret på, hvorfor gospel er blevet et betydeligt globalt tvækulturelt fænomen, finder Lewis bl.a. i forordet til William McClains salmebog *“Songs of Zion”*; nemlig at gospelsangens teologi ikke er en utilgængelig universitetsteologi, men en tilgængelig teologi, der består af erfaring, håb, fantasi, nåde og overlevelse (Lewis 2010:43). Lewis mener, at der er evidens for, at mødet med kristendommen i overensstemmelse med evangeliets etos resulterer i positiv forvandling, og at fremgangsmåden er forbilledlig i en (dansk) kontekst hvor kristendommen ellers bliver opfattet som lidet mere end en kulturarv (Lewis 2010:169). Altså konkluderer Lewis, at gospelmusik er for alle og har en gunstig, transformerende indvirkning på deltagerne også for folk, der bekender deres tro for første gang.

¹¹ *Purist* forstået som en ‘etnisk puritaner’

4.2. Mark Lewis om: Postmoderne danske kontekst

Lewis udforsker gospelmusikkens udbredelse i Danmark og dens adskillelse fra dens etniske og religiøse udgangspunkt. Lewis mener, at denne adskillelse giver anledning til at tage et nøjere kig på *autenticitet* og *betydning*. Han sonderer mellem gospel-musiktilhængere, der er *pluralister* og de førømtalte *purister*. Ifølge Lewis er *pluralisterne* dem, der har taget gospelmusikkens sprog, udtryk og form til sig, men samtidig har behæftet disse med betydninger, der ikke oprindeligt var hensigten. Mens *purister* er dem, der mener, at gospelmusikken skal forblive i sin oprindelige afroamerikanske kontekst. Dette rejser ifølge Lewis, spørgsmål om *autenticitet*. Lewis mener dog, at den danske gospelbevægelse har haft en ubestridelig indvirken på kulturlandskabet i Danmark fra primo 90'erne til nu, og at den er et levende eksempel på gospels globale gennemslagskraft (Lewis 2010:47). Ifølge Lewis er postmodernisme karakteriseret ved, at almindelige symboler tilknyttes multiple betydninger, hvilket han mener, er yderst relevant for gospelmusikdebatten i en postmoderne kontekst (Lewis 2010:46). Mht. *autenticitet* nævner Lewis et australsk gospelkor fra E. Patrick Johnsons bog *Appropriating Blackness: Performance and the Politics of Authenticity*. Som udøvende afroamerikansk musiker og professor ved Northwestern University fandt Johnson det fascinerende, at korsangerne tilsyneladende ikke tog anstød af gospelmusikkens nedarvede kristne sprog og religiøse proklamation. I stedet foretog deltagerne en genfortolkning af de kristne symboler og gav dem nye, selvkonstruerede betydninger. Fx. blev Helligånden til "indre fred" eller "glæde" og Jesus til "mit højeste gode" (Lewis 2010:48). Lewis mener, det er afgørende, at: "*faith is conveyed experientially and affectively not only conceptually*" og at musikken skal betage og fortrylle (Lewis 2010:169). Ifølge Lewis kunne Johnsons australske case lige så godt være foregået i Danmark, idet en danskers affortryllelse eller *disenchantment* (Taylor 2007:25,331, 773) med organiseret, dogmatisk og institutionaliseret religion er fuldstændig den samme som en australiers desillusion. I begge kulturer er kristenheden den fremherskende kultur. Kristne symboler og billedsprog vil derfor være indgroede og bekendte for deltagerne uanset det enkelte individs grad af sekularisering (Lewis 2010:49).

4.3. Mark Lewis om: Gospelmusiks betydning for den kirkefremmede danske deltager

Ifølge Lewis mener mange postmoderne, kulturkristne danskere i dag, at den etablerede kirke er irrelevant. Deltagelse i gospelmusik ses derfor som en alternativ måde at udtrykke kristen tro (Lewis 2010:57,74), der harmonerer godt med gospelmusikkens etos om accept, inklusion og 'kom som du er', ikke-dømmende indstilling (Lewis 2010:49). Ifølge Lewis (og heri samstemmer jeg) var der især to pionerer, der fik afgørende betydning for, at gospel kom ind i kirkefremmede danskeres bevidsthedssfære og dagligdag; jazz- og gospelsangerinden Etta Cameron fra Bahamas og kirkeorganist, kordirigent og pianist fra

Karlsunde Strandkirke, Peter Steinvig (voxbop s.7)¹². Cameron voksede op i en afroamerikansk baptistmenighed i Florida og flyttede til Danmark i 1972. Efter en del forhindringer blev hun accepteret i de danske folkekirker, dog først som jazzsangerinde og siden med sine traditionelle *spirituals*. I 1997 blev Cameron slået til Ridder af Dannebrog og er ifølge Lewis den originale 'danske' *Gospel Diva* (Lewis 2010:62). Steinvig etablerede gospelkoret *Kefas* i 1975, som han ledte i fyrre år indtil 2015. Koret er mig bekendt det eneste danske gospelkor, der har valgt at synge i de traditionelle kåber. Steinvig grundlagde CGF i 1992. Han havde gode kontakter til afroamerikanske gospeldirigenter og korledere, som han fløj til København for at dirigere på CGF. CGF var for alvor med til at sprede gospelgenren og budskabet i Danmark i 90- og 00'erne og blev en årligt tilbagevendende festival i over tyve år. Festivalen fik stor opmærksomhed i medierne og nød stor opbakning fra kordeltagere og publikum. Steinvig har af dedikerede følgere fået titlen "*Mr. Gospel*" og en Peter Steinvig-fanklub er etableret på Facebook. Cameron og Steinvig fik begge stor betydning for gospels udbredelse i Danmark - specielt i kirkefremmede miljøer (Lewis 2010: 49,63).¹³ Lewis mener, at karakteristisk dansk individualisme kan hænge sammen med ligeså typisk dansk anti-autoritetstro. Han hævder, at hykleri for en dansker er en dødssynd og, at ytringsfrihed værnes om med noget nær religiøs besværgelse (Lewis 2010: 96). Herved tegner der sig et billede af en dansk 'nationalpersonlighed', der er et mix af jordnær skepsis, ironisk distance, individualisme, frigørelsestrang og Jantelov; "*a culturally constructed expression of socialism*" (Lewis 2010:30,100). Denne nationalpersonlighed (også drøftet ifm. HRI i 3.1), mener jeg, er en af forklaringerne på, hvorfor gospelmusiks uforstilthed og autenticitet går godt i spænd med den kirkefremmede danske deltager.

5. ANALYSE AF TEORI

5.1. Diskussion af Lewis

Jeg samstemmer med Lewis i, at det er afgørende, at troen formidles erfaringsmæssigt og affektivt og ikke kun begrebsmæssigt (Lewis 2010:169). For mig at se må denne tros-erfaring formidlet gennem gospelmusikken være universelt tilgængeligt og ikke forbeholdt et bestemt udvalgt (slave)folk bevæbnet med sort musiks "kontinuerlige bevidsthed". At tage patent på enhver form for musik (heriblandt gospelmusik), mener jeg, i bedste fald er problematisk, i værste fald ekskluderende og dermed i strid med Matt 11,28: "*Kom til mig, alle I, som slider jer trætte og bærer tunge byrder, og jeg vil give jer hvile*"

¹² Peter Steinvig er 1 af 4 case study respondenter

¹³ D. 7/12-17 <https://www.facebook.com/steinvigfans>

(se Bells og Grundys inkluderende udtalelser i voxpop2). Netop set i lyset af gospelmusikkens non-eksklusivitet, 'kom som du er' etos og Lewis' begreb *belonging before believing* ville alt andet være kontraproduktivt. Bemærk her, hvordan Lewis vender Taylors negativt ladede begreb om diffus kristendom *believing without belonging* på hovedet og rekonstruerer det til et positivt ladet begreb *belonging before believing* (Lewis 2010:65). Lewis' påstand (3.2) om gospels *come as you are* åbenhed modsat den kulturkristne indforståede selvfølgelighed, som måske gør, at det kristne symbolunivers og budskab ikke længere opfanges, fordi det opleves som bekendt, men reelt ikke er det, fordi det blot er nedarvet og ikke aktivt tilegnet, leder tankerne hen på Kierkegaards kritik af hans samtids kristendom. Frid-Nielsens' førnævnte (2.3) valg af ordet *kunstform* om gospelmusik er interessant, idet ordvalget efter min mening reflekterer en dansk tilgang til gospel. Hvor gospelmusik er en *kunstform* for en dansker, er den en *livsform* for mange afroamerikanere. Heri ligger en ikke uvæsentlig forskel, fordi ordvalget i min optik 'afslører' et udvortes, dansk, postmoderne versus et indvortes, integreret, afroamerikansk forhold til gospel. Her er jeg i tråd med Lewis, der mener, at musikken ud fra Oplysningstidens verdensbillede af Vesten er *kunst* og derfor adskilt fra andre livsdimensioner. Mens musikken i afroamerikansk kontekst er *funktionel* (2010:33). Som jeg ser det, rejser det endnu et spørgsmål om autenticitet, hvilket diskuteres i 6.4.

Mht. Lewis sondring mellem *pluralister* og *purists* fornemmer jeg, at Lewis selv er mere *pluralist* end *purist*. Det begrundes jeg bl.a. med hans udtalelse i 4.1 om, at den sorte gospelmusiks "bevidstheds-kontinuitet" bliver udfordret pga. dens globale udbredelse (Lewis 2010:30). Ligesom Lewis mener jeg, at gospelmusikken har bevist, at den har global gennemslagskraft. Dog mener jeg, at Lewis' synspunkt om, at gospel er en "alternativ måde at udtrykke kristen tro", skal ses i lyset af, at bogen er fra 2010 og nu er otte år gammel. I den mellemliggende periode har gospel for alvor slået sit 'navn' fast i dansk kontekst. Bl.a. har den bevist sin økumeniske *staying power* ved at blive en fast bestanddel i danske kirker året rundt. Derfor mener jeg, at spørgsmålet i virkeligheden er, om dansk gospel anno 2018 er mere *mainstream* end alternativ? Og heri ligger måske netop udfordringen: At dansk gospelmusik ikke stivner og derved bliver en ny form for institutionaliseret religion. Mht. lederskab og Lewis' australske case om gospelsangeres genfortolkning af kristne symboler (3.2), efterlyser nogle (Bay, Morsbøl, Steinvig) mere mod fra danske korlederes side. Altså mindre relativisme og selvkonstruerede betydninger og flere personlige vidnesbyrd, så lederne fremstår med autenticitet overfor rødderne og det kristne budskab og dansk gospel dermed opfylder sit teologiske potentiale. Lewis' opfordring nedenfor til

gospelledere om ikke at negligere deres rolle som trosfortolkere, mener jeg, er essentiel. Så de ikke forspilder chancen for at bygge bro mellem musik og teologi og gospel kan blive *ministry*. Hvordan man gør det i praksis og stadig bevarer gospelmusiketoset om åbenhed og inklusion, er en udfordring, som jeg håber, danske korledere vil udforske. Morsbøls "*gospelkunstnere med en social profil*" kunne være en start (Morsbøl sp.3).

There comes a time when the facilitators of gospel music will be charged to act as a hermenutic of the faith from which the music blooms; the leaders of the movement must be careful not to neglect this important responsibility, lest the musical expression becomes severed from the very spiritual foundation that accounts for its power and dynamic [...] For authentic renewal to take place, people in this context need some deeper sense of emotional and spiritual liberation and catharsis, which not inconsequently are prevailing themes in gospel music (Lewis 2010:169)

6. CASE STUDY - REDEGØRELSE OG KOMMENTAR

Inddragelsen af spørgeskema (se bilag) fremfor blot teori skyldes mit fokus på at analysere dansk gospelmusik ud fra *ledernes* vinkel. Som respondenter har jeg derfor valgt ledere og ikke sekulariserede deltagere for at få indblik i deres aktuelle vision for dansk gospels fremtid.

6.1. Hvad betyder det at synge gospelmusik for kirkefremmede danskeres gudsforhold?

Lewis mener, at kirkefremmede har meget forskellige opfattelser af Gud. Ifølge Lewis skaber oplevelsen af at synge i kor en positiv association og leder ofte til åbenhed overfor kirken. Men det handler mere om emotionel respons end konceptuel reorientering, idet gospel giver deltagerne friheden til selv at skabe egne indholds betydninger. Ifølge **Bay** aftabuiseres trosbegreber såsom det evige liv og Guds kærlighed. Pga. dens historie tør gospel sætte ord på lidelse og smerte og samtidig formidle trøst, håb og mening, hvilket resonerer hos mange. **Morsbøl** mener, at gospel skaber et legitimt rum for det religiøse med plads til følelse, begejstring og dans over intellekt, tanke og filosofi. Gospel kan dog have bivirkninger såsom selvrealisation. Han taler om en individualistisk åndelighed, hvor gospel får en selvdefineret betydning; som når man selv udlægger præstens prædiken. Han mener dog også, at trosfællesskabet i gospel er stærkere end individualismen. **Steinvig** mener, at gospel gør, at mennesket integrerer Guds ord i tanke, sjæl og hjerte.

6.2. Orienterer kirkefremmede, postmoderne danskere sig mere mod Gud ved at deltage i gospelkor?

Ifølge **Lewis** har mange kormedlemmer ikke tidligere været eksponeret overfor bøn, andagt og energisk tilbedelse før deres gospeldeltagelse. Dette åbner nye muligheder for accept og nedbryder stereotyper om tro og kirke, mens gudsopfattelsen forbliver forskelligartet. Lewis har oplevet, at gospel har ført til tro eller fornyelse af tro for nogle, mens andre kun tiltales af energien og fællesskabet. **Bay** ser tit kirkefremmede orientere sig for første gang mod Gud ved at deltage i gospel. Over tid oplever de et personligt gudsforhold, føler sig elsket af, kan bede til og tale med andre om ham. Skønt der kan ligge en distance i at synge på engelsk, resonerer sangene i hjerter og sind. Gospelmusik kan sprogliggøre selv spinkel tro. **Morsbøl** kæder tekster sammen med genrens rødder og slutter korøvelser af med bøn. Koret bliver for mange deres menighed. **Steinvig** er enig, men nævner ingen specifikke eksempler.

6.3. Har gospelmusikken en unik evne til at formidle tro til kirkefremmede danskere?

Lewis mener, at magneten ved gospel er energien, rytmen, *belonging before believing* og den ikke-dogmatiske form, hvor man finder tro igennem deltagelse. **Bay** mener ikke, at gospel er unik for alle, men én blandt mange måder at formidle tro til skeptiske danskere, som bevæges igennem musikken. Danskernes associationer til gospel er positive. De forbinder den med god stemning og glæde, som Bay forstår synonymt med evangeliet. Derfor er gospel en autentisk formidler af evangeliet. Jeg er uenig med Bay i, at gospel-associationer altid er positive, idet jeg har mødt skepsis blandt traditionalister. **Morsbøl** mener, at der skal bygges bro mellem rødder og fremførelse. Nogle sange er så *mainstream* og klichéfylde, at de kunne handle om kærestepar og ikke Gud. Mens sange, der har musikkens rødder med sig, giver mulighed for refleksion og identifikation. Morsbøl tror på en gudgiven parallel mellem de sortes slaveforhold i USA og Vestens fangenskab, som han mener, er materialismen og flygtningehadet. Han ser en model i de sortes gospelkirke for en tilsvarende ligeværdig gospelkirke i Danmark. Han nævner, at nogle gospelkunstnere med en social profil har bibeholdt en forankring i Skriften. **Steinvig** er enig med Lewis i 6.2, om at gospel nedbryder fordomme om kirke og tro.

6.4. Hvilke faktorer er udslagsgivende for, om gospelmusikken kan blive *ministry* (tjeneste) og derved få eksistentiel betydning for kirkefremmede danske deltagere?

For **Lewis** er lederskab den primære komponent i det at udvikle gospelkor til *ministry*. Ledernes musikalske talent og vision for at fremhæve det kristne indhold på måder, der ikke leder til religiøs eksklusion, er afgørende. Gospel taler til menneskers dybeste længsler og frihedsbehov. Selvom Lewis mener, at frigørelse forstås forskelligt, er dette en del af gospels brede appel. **Steinvig** mener, at ledelsen bør gå foran og koret deltage i gudstjenester og have en præst tilknyttet. **Bay** nævner en korleders personlige vidnesbyrd og personlige tro på Gud, der bevirkede, at konen blev kristen og oplevede, at Helligånden var virkelig. Han nævner fire faktorer, der gør, at gospel får eksistentiel betydning for mennesker: Ved deltagelse i gospelkor bliver Guds kærlighed mere end en floskel og opleves gennem korets sociale og åndelige **fællesskab**. Bay mener, at en troende korleders **vidnesbyrd** og egne sange, har større indflydelse på medlemmernes åndelige refleksion end den leder, der intet gudsforhold har. **Autenticiteten** er vigtig for, at budskabet og det levede liv hænger sammen. Korledere og sangere, der åbner sig for **Helligåndens** ledelse, vil opleve, at deres tjeneste vil berøre ikke-troende og derved få eksistentiel betydning for dem. **Morsbøl** mener ikke, at gospel leder hen mod en anonym og individualistisk åndelighed men, at den derimod aktualiserer Bibelens etos. Guds kærlighed er uforanderlig modsat menneskers. Gospel bør turde gøre op med en legalistisk tilgang til Bibelen, hvor alt skal være sandt. Én tids regelsæt er nødvendigvis ikke er en andens. Ingen har monopol på sandheden, men alle har del i den og bør gøre den til en sand relation i hverdagstro. Morsbøl efterlyser det absolutte, der synliggør Gud i kærligheds- og fællesskabsrelation. Her kan det overvejes, om Morsbøls agiteren for en "bibeholdt [...] forankring i skriften" (6.3 nederst s.16) ikke stritter imod dette? Hvordan er det muligt på en og samme tid at aktualisere Bibelens etos, når dens sandhedskrav svækkes? Jeg studser her over Morsbøls tilsyneladende selvmodsigende sandhedsbegreb, idet han både efterlyser absolut sandhed; "*at det absolutte må få lov til at være til stede*", men samtidig relativiserer den; "*gennem gospelmusikken tør gøre op med at alt i Bibelen skal være sandt*" (Morsbøl 6.4). Newbigins pointe om relativisme og manglende mod til absolutte sandheder er her relevant:

The relativism which is not willing to speak about truth, but only about 'what is true for me' is an evasion of the serious business of living. It is the mark of a tragic loss of nerve in our contemporary culture (Newbigin 1989:22).

6.5. Hvad er gospelmusikkens vigtigste opgave i Danmark i 2018 og fremadrettet?

Respondenterne er enige og peger på mindre underholdning, mere mod til substans og fokus på menighedsfællesskab. **Lewis** råder til at ekspandere ideen om en gospelkirke, som **Morsbøl** også nævner, men advarer mod, at koret bliver en institution ligesom kirken. **Bay** og **Steinvig** efterlyser mod til tydelighed hos lederne, så gospel ikke reduceres til underholdning. For Morsbøl er guds nærvær formålet med gospel, selvom musikalsk høj standard er en forpligtelse i kommunikationen af Gud. Bay mener, at gospel har potentialet til at lede folk ind i en mindre narcissistisk livsstil og flytte fokus over på Gud. For Steinvig skal der mere målrettet fokus på gospel som redskab til at nå mennesker med Guds ord. Lewis råder til en inklusiv tilgang med plads til sangere på alle niveauer og at fremme alsidighed i musikkens udtryk. Gospel har måske nået et mætningspunkt, men innovation kan fremme vækst. Bay mener ligesom Lewis, at der er brug for mere kreativitet og nytænkning i dansk gospels udtryksformer i stedet for at kopiere amerikanske gospelstjerner. Morsbøl maner til indhold over form. Kvalitetssans og konservatorieuddannede ledere levner ikke dansk gospel en stor fremtid, fordi dens rødder er fremmede i Danmark. Jeg mener dog ikke, gospel kan anses som fremmed for danskerne efter 50 år i landet og 25+ års jubilæum som decideret bevægelse (siden CGF 1992). På det grundlag er gospel allerede blevet en del af vores moderne kulturarv. Mere om det kulturelle appropriationsaspekt i 7.1.

7. ANALYSE AF CASE STUDY

7.1. Diskussion af respondenternes svar

Ud fra respondenternes svar har jeg identificeret, at der er seks vigtige faktorer indenfor gospel, som de alle betoner; sprog, praksis før tro, Helligånden, fællesskab, musikalsk kreativitet og autentisk lederskab. **Sprog:** Den postmoderne danske kontekst mangler sprog og trosbegreber er tabuiserede. Derfor hjælper gospel med at sprogliggøre spæd tro (Bay). Man gider ikke det dogmatiske, fordi man ikke vil fordømmes; *come as you are* (Lewis). Gospel skaber et legitimt religiøst rum og en ordløs oplevelse (Morsbøl). Gospel rækker ved fordømme, som mange danskere har om kirke og tro (Steinvig). **Praksis før tro:** *Belonging before believing* (Lewis). **Helligånden:** Påvirkning fra Helligånden (Bay). Formålet med gospel er guds nærvær (Morsbøl). **Fællesskab:** Promovér inklusion (Lewis). Oplevelsen af guds kærlighed gennem fællesskabet (Bay). [Gospel skaber] et kirkerum af fællesskab (Morsbøl). **Musikalsk kreativitet:** Musikalsk innovation (Lewis). Der er brug for kreativitet, så vi ikke bare kopierer hits fra USA (Bay). **Autentisk lederskab** Personligt vidnesbyrd fra lederne må være tilstede i et gospelkor, hvis en trosvandring skal finde sted. Lederskab og en vision, der ikke fører til religiøs eksklusion er afgørende i gospel

ministry (Lewis). Guds nærvær opnås ikke (nødvendigvis) ved at anvende konservatorieuddannede ledere (Morsbøl 6.5). Heri samstemmer jeg og har selv med tiden vendt egne prioriteter om musikalsk excellens på hovedet. I dag er det vigtigere for mig, at evangeliet forkyndes i gospel, end at koret, jeg dirigerer, brillerer med perfekte fraseringer. Om der er tale om åndelig vækst må andre bedømme, men rækkefølgen i prioriteringen, mener jeg, er vigtig for, om gospel bliver *ministry* for kirkefremmede danskere. Morsbøls oplevelse af, at sekulariserede, agnostiske, danske gospelsangere anses for at være blasfemiske af afroamerikanske instruktører (Morsbøl 2003:49) er jeg aldrig selv støt på. Derimod vækker Bells ord om, at vi alle har den samme ånd og har 'ret' til at synge gospel uanset nationalitet og race genklang hos mig (Voxpop s.7). Men jeg anerkender det kulturelle appropriations aspekt som et dansk kor fx. blev kritiseret for ved at synge sydafrikanske sange til koncert for Mandela, fordi sydafrikanerne oplevede det som et tyveri/ringeagtelse af deres "kontinuerlige bevidsthed".¹⁴ På den anden side er der også danske organister og præster som synes, at danskerne skal holde sig til dansk salmetradition netop pga. en dansk "kontinuerlig bevidsthed" og kulturel autenticitet. Idet gospel har haft så stor indflydelse på den vestlige populærmusik (2.5), synes jeg dog ikke, at man kan drage parallellen, da en sydafrikaner (efter al sandsynlighed) ikke er opdraget med Kingo og Grundtvig i samme udstrækning, som en dansker under 60 år er tv-opdraget med amerikansk sprog og livsstil. Fx. Jens: "*Den nye generation de mister deres danskhed ved at sidde og se MTV og CNN*" (HRI 2008:37). Altså er gospel mere *social imaginary* end *theory* (3.2) for deltagerne på trods af skredet i fællesværdier ifm. sekularisering.

7.2 Opsummering

Der hersker bred konsensus blandt respondenterne om gospelmusikkens etos om inklusion, autenticitet og identitet. Alle samstemmer i, at gospel giver danskere et trossprog til at forstå deres egen eksistens. De vægter fællesskab, fornyelse og visionært lederskab, så gospel bliver *ministry*. De er kritiske overfor, når gospel reduceres til underholdning og opfordrer i stedet til at kunstnere har en social profil og bruger gospel til at nå mennesker med evangeliet. Respondenterne efterlyser mod blandt ledere til at turde være mere åbne om egen tro og sætte ord på og tale om sanges indhold. Morsbøl især vægter gospelmusikkens afhængighed af dens afroamerikanske rødder - mon han er purist?

¹⁴ D. 21/12-17 <https://www.information.dk/kultur/2017/10/hvide-danske-synge-sortes-smerte-glaede>

8. KONKLUSION

Opgavens hensigt var at undersøge *gospelmusikkens teologiske potentiale og dens betydning for den kirkefremmede deltager i Danmark*. Med udgangspunkt i respondenternes besvarelser om danskernes forhold til gospel er det derfor relevant at konkludere: At gospelmusik tilsyneladende formår at samle kirkefremmede postmoderne deltagere i et sekulariseret dansk samfund. At den udfylder et behov blandt danskere for mening og fællesværdier. At gospelmusik rokker ved stivnede gudsforestillinger og stereotyper. Der er dog en fare for, at gospel bliver *mainstream*. Altså en ny subkultur blandt multiple gudstjenesteformer (spaghetti, babysalme osv.) og dermed mister sit fornyelsespotentiale. Kritikken af gospelmusik i Danmark lyder, at dansk gospel må blive et udtryk for funktionel aktiv, levet tro, så formen ikke stivner og gospel bliver en ny form for institutionaliseret religion - fuldstændig ligesom kirken. Balancen mellem dansk tilegnelse af gospel og kulturel appropriation er også en udfordring. I dansk kontekst er det derfor vigtigt, at gospelmusikken ikke adskilles fra andre livsdimensioner. Gospel må blive mere end en kunstform, men i stedet en holistisk livsstil integreret i alle aspekter af kordeltagernes livsførelse - ligesom i afroamerikanske og afrikanske kulturer. I mødet med sekulariseringens relativisering af sandhedsbegrebet og afvisning af en religiøs helhedsforståelse må dansk gospel derfor forny sig. Visionært lederskab er her essentielt, så at næste fase af dansk gospel bliver synonym med en levende kirke og er med til at formidle evangeliet om en treenig Gud, der virker i historien. Heri ligger gospelmusikkens unikke styrke i forhold til andre teologiske og musikalske udtryksformer (HRI 2014:330) og derved kan den få eksistentiel betydning for kirkefremmede danske deltagere.

9. PERSPEKTIVERING

Gospel betyder evangelie og kommer af det græske ord evangelos (εὐάγγελος), der betyder "at bringe gode nyheder" om Kristus. I dag ses tydelige spor af sekularisering i kulturen. Når en P3-sangtekst lyder: "*Ingen skal fortælle mig, hvad jeg skal tro på*" og et svensk TV-program har titlen "*Min Sandhed*" er budskabet: Du skaber din egen sandhed. Du er herre over din skæbne. Du vælger frit fra et tagselvbord af muligheder; hvordan, hvad og om du vil tro. Ovenstående er aktuelle eksempler på sekularisering i dansk (og svensk) samfunds- og (pop)kulturliv. Ifølge Taylor er det et udslag af den forbrugermentalitet og autenticitetskultur, der dukkede op post 2. Verdenskrig, hvor vi skulle realisere os selv og udleve vores egen menneskehed ikke længere i overensstemmelse med en samfundsmodel pålagt os af tidligere generationers politiske eller religiøse autoriteter (Taylor 2007:475). Morsbøls ækvivalens til Taylors forbrugermentalitet er

materialismens fangenskab (6.3).

Derfor er spørgsmålet stillet i en TV2 Lorry udsendelse¹⁵ relevant: *Er der behov for at gøre tingene anderledes i forsøget på at trække flere mennesker til højmessen?* (se Southern's fem punkter i 2.5, hvori kirke og gospel læses synonymt). Programmet nævner en undersøgelse foretaget af Center for Kirkeforskning, hvor rigtig mange¹⁶ højtidsgæster synes, at gudstjenesten er: *"Stiv, formel og unaturlig"*. Religionssociolog, Peter Lüchau rammer efter min opfattelse plet, når han i programmet siger: "[Gudstjenesteformen i Folkekirken] bygger på ideen om, at vi har et fællesskab, hvor vi allesammen er enige og den holder ikke mere. Danskernes religiøsitet er ligeså forskelligartet som danskerne er". Kritikere af denne holdning kunne svare, at det dog også er vigtigt at fastholde en fælles kulturarv, så evangeliet og kirkeliv ikke bliver udtryk for individuel smag og google-buddhisme. Derfor består gospels udfordring fremadrettet netop i at 'tackle' det postmoderne menneskes pluralitet og individualistiske måde at modtage det kristne budskab på. Hvis gospelmusik fortsat skal udleve sit teologiske potentiale og få betydning for den kirkefremmede deltager i Danmark må den i højere grad adressere social retfærdighed og kunstnere have en social profil. Tilsyneladende *kan* dansk gospelmusik noget og har allerede bevist sin værdi ikke blot som et samlende, aktivt, fællesskabs-skabende trosudtryk, men som et alternativ til nedarvet dansk kulturkristendom.

¹⁵ TV2 Lorry udsendelse: *Højmessen - Den rigtige gudstjeneste* sendt d. 16/12-17

¹⁶ Programmet nævner ikke hvormange

10. ABSTRACT

The purpose of the assignment is to investigate *the theological potential of gospel music and its meaning to the unchurched participant in Denmark*. The gospel music ethos consists of inclusion, openness, authenticity, identity and meaning. Gospel music provides Danes with a *language* in which to understand their own existence. Based on four Danish gospel music leaders' answers to a case study about Danes' relationship with gospel, it is therefore relevant to conclude: That gospel music apparently succeeds in bringing together unchurched postmodern participants in a secular Danish society. That it fulfills a need among Danes for meaning and common values. That gospel music breaks down stereotypes and softens stiffened religious beliefs. However, there is a danger that gospel will become mainstream and thus lose its potential for renewal. Critics urge that Danish gospel must become an expression of functional, active, living faith, so that the gospel choir remains vibrant in its expression and does not wind up becoming a new form of institutionalized religion - completely like the church has become according to some.

The balance between Danes' acquisition of gospel and cultural appropriation is a challenge, hence it is important that gospel music is not detached from other dimensions of Danish life. Gospel music must become more than an art form and fulfill its theological potential as a holistic lifestyle integrated into all aspects of choir singers' lives - like in African American and African cultures. When gospel music is reduced to entertainment it loses its essence; the ability to reach people for Christ with the Gospel. The way to renewal according to the four respondents is visionary leadership and a call for leaders to dare to be more open about their own beliefs and speak up about the Christian content of gospel songs. Danish gospel phase 2.0 must renew itself in order not to stagnate but instead continue to have future impact. Therefore, community and visionary leadership is essential, if gospel is to become a ministry with existential meaning to the unchurched participant.

Kristeligt Dagblad

2. JANUAR 2018

BLIVER MAN KRISTEN AF AT SYNGE GOSPEL?

Danskerne er smaskforelskede i gospel!

Siden 90'erne har danskerne haft en hed affære med afroamerikansk gospelmusik. I dag har forholdet, der måske begyndte som en uskyldig flirt, udviklet sig til et fuldbyrdet ægteskab, der har fejret 25-års sølvbryllup og fået 'teenagebørn' i form af gospelkor i alle større danske byer.

En ny 2018 undersøgelse foretaget af Roel Instituttet viser, at danskerne er begejstrede for den afroamerikanske kirkemusik; gospel. Kodeordene synes at være; fællesskab, autenticitet, inklusion, åbenhed, glæde og spontanitet. Kort sagt en afslappet, ikke-dømmende, kom-som-du-er-holdning, der får mange ellers kirkefremmede danskere til at troppe op uge efter uge. Gospel rokker ved danskernes fordomme om kirke og tro. Selv skeptiske, indadvendte danskere smider janteloven og må overgive sig, når de berøres og bevæges af gospelmusikken. Gospel har bred appel og er emotionel og medrivende. Budskabet om håb giver danskere et sprog for åndelige begreber, de ikke selv har; et sprog der i mange tilfælde udvikler sig til aktiv hverdagstro. Men er gospel for alvor gået i hjertet på danskerne og har den fået eksistentiel betydning for kirkefremmede? Gospel har potentiale som livsforandrende tjeneste, der spreder kristen tro. Opgaven fremadrettet for visionære ledere er at bygge bro mellem gospel og teologi og gøre gospel til missionsmark. Fremtiden ser lys ud for dansk gospel, hvis den formår at forny sig og ikke stivner i sit udtryk og dermed bliver en ny form for institutionaliseret religion!

12. LITTERATUR

Alle henvisninger til Bibelen er hentet fra den danske autoriserede udgave af 19. feb. 1992

Iversen, Hans Raun, Peter Gundelach, og Margit Warburg. 2008. *I hjertet af Danmark institutioner og mentaliteter*. 1. udg. København: Hans Reitzels forlag. s. 13-32, 106-154, 179-231, 256-261, 127 sider

Lauring, Palle. 1976. *A History of Denmark*. 5. udg. København: Høst og Søn. s. 204-205. 2 sider

Lewis, Mark W. 2010. *The Diffusion of Black Gospel Music in Postmodern Denmark: How Mission and Music Are Combining to Affect Christian Renewal*. 1. udg. Lexington, Kentucky: Emeth Press. 199 sider

Morsbøl, Carsten. 2003. *Gospel for Gospelfolk: om den glæde og det håb som gospelmusikken skaber*. 1. udg. Højbjerg: Gospel Resources: Kurér Forlaget. 211 sider

Newbigin, Lesslie. 1989. *The Gospel in a Pluralist Society*. 1. udg. Grand Rapids, Michigan: W.B. Eerdmans. 244 sider

Risager, Thomas. 2012. *Sing unto the Lord: The Story of the Revitalization of an Old United Methodist Church through the Introduction of Gospel Music Ministry*. 1. udg. Washington: Thomas Risager. 196 sider

Taylor, Charles. 2007. *A Secular Age*. 1. udg. Cambridge, Massachusetts; London, UK: Belknap Press of Harvard University Press. s. 90-146, 423-535, 773-776. 174 sider

SUBTOTAL: 1.153 sider

SUPPLERENDE LITTERATUR

Iversen, Hans Raun. 2014. *Salmesang Grundbog i Hymnologi*. København: Det Kgl. Vajsenhus' Forlag og forfatterne. s. 320-330. 11 sider

Iversen, Hans Raun. 2010. *Sekularisering som vilkår for kirkens arbejde* artikel i Dansk teologisk tidsskrift, årg. 73, nr. 1 s. 1-24. 24 sider

SUBTOTAL: 35 sider

TOTAL (1.153 + 35): 1.188 sider

13. LINKS

S.3-4 Om slaveriet: Besøgt d. 24/11-2017 kl.18:09

[http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Afrika/Vestafrikas_historie/slaveri/slaveri_\(Slaveriets_afskaffelse\)](http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Afrika/Vestafrikas_historie/slaveri/slaveri_(Slaveriets_afskaffelse))

S. 5 Om Obamas sang og tale: Besøgt d. 28/11-17 kl. 15:48 og kl. 15:50

<https://www.youtube.com/watch?v=IN05jVNBs64> (sang)

https://www.youtube.com/watch?v=8voRXB4d_-8 (tale)

S.6 Om filmen, "Oh Happy Day" - min oversættelse: Besøgt d. 12.11.2017 kl.16:01

http://www.imdb.com/title/tt0381466/plotsummary?ref_=tt_ov_pl

S. 6 Min mand og jeg deltog her som trommeslager og solist. Jvf. YouTube link.

D. 27/11-17 <https://www.youtube.com/watch?v=J1Buyp4ZUG4>.

S.7 DR Voxpop fra CGF 1994. Besøgt d.14/12-17

<https://www.youtube.com/watch?v=AlKdINpPoJw>

S.7 Om Gospelmusikkens kommercialisering: Besøgt d. 26/11-2017 kl.12:08

<http://tv.tv2.dk/2015-10-24-seebach-fik-tidligere-kraeftramt-til-at-bryde-i-graad>

S.7-8 Om musikteori: Besøgt d. 26.11.2017 kl. 14.03 og kl.14:34

<http://jakobmjensen.dk/musikkurser/historie/rytmisk/populaermusikhistorie.pdf> (s.1)

S.8 Om musikteori: Besøgt d. 26/11-2017 kl.15:04

<http://jakobmjensen.dk/musikkurser/historie/rytmisk/Analyse%20af%20rytmisk%20musik.pdf> (s.3)

S.8 Om musikteori: Besøgt d. 26/11-2017 kl.12:03

<http://www.hearandplay.com/main/four-characteristics-of-phat-chords>

S.8 Video, Charlotte Roel performance CGF 1992: Besøgt d. 25/11-2017

<https://www.youtube.com/watch?v=J1Buyp4ZUG4>

S.10 Om Taylor: Besøgt d. 18/12-2017 kl.14:00 <http://ndpr.nd.edu/news/a-secular-age/>

S.13 Om Steinvigs Facebook fanklub: Besøgt d. 7/12-17

<https://www.facebook.com/steinvigfans>

S.19 Om et dansk kor i Sydafrika: Besøgt d. 21/12-17

<https://www.information.dk/kultur/2017/10/hvide-danske-synge-sortes-smerte-glaede>

Generelt:

Om Risager: Besøgt d. 20/9-2017, kl. 19:17 <http://baptist.dk/gospelmusik-giver-stoerre-tro>